

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ
ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ
ТОРАЙҒЫРОВ УНИВЕРСИТЕТІ**

**МИНИСТЕРСТВО НАУКИ И ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
ТОРАЙҒЫРОВ УНИВЕРСИТЕТ**

**ЖАС ҒАЛЫМДАР, МАГИСТРАНТТАР,
СТУДЕНТТЕР МЕН МЕКТЕП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ
«XXIII СӘТБАЕВ ОҚУЛАРЫ» АТТЫ
ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ КОНФЕРЕНЦИЯСЫНЫҢ
МАТЕРИАЛДАРЫ**

**МАТЕРИАЛЫ
МЕЖДУНАРОДНОЙ НАУЧНОЙ КОНФЕРЕНЦИИ
МОЛОДЫХ УЧЕНЫХ, МАГИСТРАНТОВ,
СТУДЕНТОВ И ШКОЛЬНИКОВ
«XXIII САТПАЕВСКИЕ ЧТЕНИЯ»**

ТОМ 7

**ПАВЛОДАР
2023**

ӘОЖ 001
КБЖ 72
Ж64

Редакция алқасының бас редакторы:

Садықов Е. Т., э.ғ.д., профессор, «Торайғыров университеті» КЕАҚ Басқарма
Төрағасы – Ректор

Жауапты редактор:

Ержанов Н. Т., б.ғ.д., профессор, «Торайғыров университеті» КЕАҚ ғылыми
жұмыс және халықаралық ынтымақтастық жөніндегі –Басқарма мүшесі-проректор

Редакция алқасының мүшелері:

Ахметов К. К., Бегимтаев А. И., Бексейтов Т. К., Испулов Н. А., Кислов А. П.,
Колесников Ю. Ю., Абишев К. К., Шакарманова М. П., Крыкбаева М. С.,
Исенова Б. К., Ибраева А. Д.

Жауапты хатшылар:

Айтмағамбетова Г. А., Акимбекова Н. Ж., Алимова Ж. С., Арынова Ш. Ж.,
Ахметов Д. А., Ашкина А. А., Бармина Е. Ю., Бахбаева С. А., Бейсембаева А. К.,
Бельгибаева К. К., Боранкулова Б. Е., Джанарғалиева М. Р., Джусупова Э. М.,
Жакубаева Б. Б., Жумабекова Д. К., Жуманбаева Р. О., Зарипов Р. Ю.,
Исимова Б. Ш., Искакова З. С., Казбеков Е. Ж., Клошина З. В., Кривец О. А.,
Нургожина Б. В., Ордабаева Ж. Е., Сарбасов А. К., Суентаева З. Т., Таничев К. С.,
Тапалчинова А. С., Титанов Ж. Е., Токтарбекова А. Б., Толокольникова Н. И.,
Фазлутдинова Ж. К., Шабамбаева А. Г., Шагиева Г. Т.

Ж64 «XXIII Сәтбаев оқулары» атты Халықаралық ғылыми конференциясының
материалдары. – Павлодар : Торайғыров университеті, 2023.

ISBN 978-601-345-364-4 (жалпы)
Т. 7 «Студенттер». – 2023. – 490 б.
ISBN 978-601-345-357-6

«XXIII Сәтбаев оқулары» атты Халықаралық ғылыми конференциясы
(12 сәуір 2023 жыл) жинағында келесі ғылыми бағыттар бойынша ұсынылған
мақалалар енгізілген: Энергетика, Физика-математикалық және компьютерлік
ғылымдары, Ауыл шаруашылығы және АӨК, Мемлекеттік басқару, бизнес және құқық,
Заманауи инженерлік инновациялар мен технологиялар, Жаратылыстану ғылымдары,
Гуманитарлық және әлеуметтік ғылымдары, Техникалық және кәсіптік білім беру.

Жинақ көпшілік оқырманға арналады.

Мақала мазмұнына автор жауапты.

ӘОЖ 001
КБЖ 72

ISBN 978-601-345-357-6 (Т. 7)
ISBN 978-601-345-364-4 (жалпы)

©Торайғыров университеті, 2023

Жаратылыстану ғылымдары
Естественные науки

Секция 19
Биологияның өзекті мәселелері
Актуальные проблемы биологии

УЧЕБНЫЕ СТРЕСС ФАКТОРЫ СТУДЕНТОВ КОЛЛЕДЖА
И МЕТОДЫ БОРЬБЫ С НИМИ

АНАНЬЕВА Е.

студент, Павлодарский колледж сервиса и питания, г. Павлодар

КОЗИЙ Д.

студент Павлодарский колледж сервиса и питания, г. Павлодар

ФАРГИЕВА К. М.

преподаватель биологии КГПИ на ПХВ «ПКСиП»

Образовательная деятельность студентов колледжа – одно из самых интеллектуально и эмоционально напряженной деятельности. Увеличение мобилизации внутренних ресурсов и их перегрузка могут привести к нарушению процесса психологической адаптации, что приведет к ухудшению психического и физического здоровья. Период обучения оказывает значительное влияние на формирование личности, поэтому тема стрессаустойчивости очень актуальна.

Под напряжением, В. А. по Бодровым мы понимаем функциональное состояние организма и психики, характеризующееся значительными нарушениями биохимического, физиологического, психического состояния и поведения человека, вызванными экстремальными психогенными факторами (опасность, сложность или вредность условий жизни). Не все эффекты вызывают стресс. Слабые факторы не вызывают стресса, они возникают только тогда, когда нагрузка превышает обычные адаптационные возможности человека. Стресс может возникнуть, когда внешняя ситуация воспринимается индивидом как требование, угрожающее превышением его возможностей и ресурсов. Следовательно, стресс возникает только тогда, когда студент оценивает, что внешние и внутренние требования вызывают чрезмерное напряжение сил или превышают его возможности. Эта сторона стрессовых реакций на социогенные факторы подчеркивает необходимость индивидуального подхода к этой проблеме

Обусловлен ряд стресс-факторов возникающих в процессе учебной деятельности студентов колледжа: учебная программа

активности ЧАС в композиционных средствах их используют в сочетании с другими ДВ.

Хлорсодержащие ДС проявляют высокую эффективность и демонстрируют широкий спектр антимикробной активности в отношении всех видов бактерий (в том числе образующих споры), а также вирусов и грибов. С повышением температуры растворов антимикробная активность хлорактивных соединений возрастает. В присутствии органических веществ антимикробное действие хлорактивных ДС снижается за счет взаимодействия хлора с органическим субстратом. Действующими веществами этих соединений являются жидкий хлор, гипохлорит, хлорамин или диоксид хлора [5, с. 16–20].

Таким образом, по результатам исследования можно прийти к выводу, что Септолит Экспресс показал большую эффективность, по сравнению с хлорной таблеткой. Это связано с разностью составов. В состав Септолита входят два активных вещества против бактерий: спирт и четвертичные аммониевые соединения, а в хлорную таблетку – только хлорсодержащее соединение, у которого механизм воздействия осуществляется медленней, чем у спиртов, разрушающих клеточные мембраны и вызывающих денатурацию белка.

ЛИТЕРАТУРА

1 Корчак Г.И., Клименко И.В., Сурмашева Е.В., Ромененко Л.И., Горваль А.К. Механизмы резистентности бактерий и вирусов к дезинфектантам и антисептика // *Environment & Health*. – 2019. – № 4. – С. 70–79.

URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/mehanizmy-rezistentnosti-bakteriy-i-virusov-k-dezinfektantam-i-antiseptikam/viewer>

2 Микробиология: методические рекомендации к лабораторным занятиям и контроль самостоятельной работы студентов / Авт.-сост. В. В. Лысак, Р. А. Желдакова. – Мн. : БГУ, 2002. – С. 100.

URL: http://www.bio.bsu.by/microbio/files/metod_micrometod2002.pdf

3 Барский Д. В., Инструкция № 2–2 по применению дезинфицирующего средства «Септолит», 2011 г. – С. 27.

4 Чуприна О.Е., Инструкция 06/17 по применению дезинфицирующего средства «Таблетки хлорные номер 1» ТУ 20.20.14-006-037011453-17, 2017 г. – С. 23.

5 Шестопалов Н. В., Пантелеева Л. Г., Соколова Н. Ф., Абрамова И. М., Лукичев С. П. Федеральные клинические рекомендации по выбору химических средств дезинфекции и стерилизации для использования в медицинских организациях – М., 2015. – С.67.

ПАВЛОДАР ОБЛЫСЫНДАҒЫ ІРІ ҚАРА МАЛДЫҢ ЭХИНОКОККОЗ ЭПИЗООТОЛОГИЯСЫ

МАНАП Д. Қ.
студент, Торайғыров университеті, Павлодар қ.,
КАЛИЕВА А. Б.
б.ғ.к., меңгеруші, «Биология және экология» кафедрасы,
Торайғыров университеті, Павлодар қ.

Эхинококк ұзындығы 2,5–6 мм, ені 0,25–0,8мм. Оның 4 сорғышпен, саны 50-ге жететін екі қатарлап орналасқан ілмекшелермен қамтылған алмұрт тәрізді басы (сколекс) болады. Басынан кейін мойыны және 3–4 бунақтары (сегменттер) орналасады. Алғашқы екі сегмент жетілмеген, үшінші сегмент гермафродит, төртіншісі жетілген (жұмыртқаға толы). Пісіп жетілген төртінші сегменттің ұзындығы 2–3 мм-ге дейін болады. Ішінде бүйіңкі шығыңқылары бар жатыры орналасқан. Жатырдың іші саны 400–600-ге жететін жұмыртқаларға толы. Жұмыртқа ішінде алты ілмекті ұрық – онкосфера болады [1, 752 б.].

Жыныстық жетілген түрі (эхинококк таспа құрты) соңғы иесінің денесінде паразиттенеді. Соңғы иелері жыртқыштар: ит, түлкі, қасқыр, шиебөрі, сілеусін, арыстан. Дөрнәсілдік кезең (эхинококк кисталары) аралық иелерінде мекен етеді. Оларға адам, шөпқоректілер жатады [2, 227 б.].

Жыртқыштар эхинококкозбен ауырады олардың аралық иелерімен қорек еткенде. Ащы ішектің шырышты қабатында таспа құрттар пісіп жетіліп, ересек формасына ауысады. Жануардың нәжісімен паразиттің жетілген сегменттері шығады. Осы буындары сыртқы ортада жылжымалы болады, нәжістен шығып радиусы 20–30 см алаңда таралып кетеді. Жылжу барысында қабықтары ашылып, жұмыртқалары сыртқа шығады. Шөпқоректілерде шөппен бірге жұмыртқаларды (онкосфера – ұрықтық саты) немесе жетілген сегменттерді жеп қойғанда эхинококк кисталары (дөрнәсіл) дамиды. Ауыз арқылы эхинококкоз жұмыртқалары

жануардың ішегіне енеді. Малдың асқорыту сөлі паразиттің жұмыртқа қабығын ерітіп жібереді де ұрық алты ілмекті дернәсіл (онкосфера) ішек қабырғаларына енеді. Паразит ілмектері арқылы ішектің қабырғасынан қақпалы венаға түседі, ары қарай қанмен бауырға түседі. Көпшілігі бауырдың тосқауылынан өте алмай оның капиллярларында орналасады. Кейін біркамералы көпіршік (циста) түзеді. Кейбір ұсақ дернәсілдері кіші қанайналым жүйесі арқылы өкпеге, кейбіреуі үлкен қанайналым жолы арқылы бүйрекке, миға, сүйектерге, көкбауырға бекінеді. Эхинококк ларвоцисті (біркамералы көпіршік) инвазиялық стадияға үш айдан ерте өтпейді. Эхинококк кисталарының өсуі көп жылға созылуы мүмкін. Иттер мен басқа да жыртқыштар ауруды көбінесе бауырда немесе басқа да мүшелерде орналасқан эхинококкпен зақымданған мүшелерді жеу арқылы жұқтырады. Кисталардың ішінде көптеген протосколекстер болады, олардан ересек эхинококктар жыртқыштардың ішегінде дамып, қоршаған ортаға жетілген сегменттерін бөледі (жұқтырудан кейінгі 2–3 айда) [3, 18 б.]. Дернәсіл мүшеге орныққан кейін лавроциста (біркамералы көпіршік немесе киста) дамиды. Көпіршік сколекстер мен пісіп жетілген капсулаларға қорғаныш қабатын атқаратын сұйықтыққа толы болады. Сколекстер капсулалардан бөлініп киста сұйықтығында еркін жүзе алады. Уақыт өте келе киста дәнекер ұлпамен қапталады. Кисталар ондаған жылдар бойы иесінің ішінде өмір сүріп, үлкен өлшемдерге дейін жетеді [4, 354 б.].

Гидатидті кисталар бауырдың барлық аймағында орналаса алады. Көбінесе (50–80 % жағдайда) оң жақ бөлік зақымданады. Оң жақ бауырдың өзі үлкен және сондағы қақпа венасының өлшемі кеңірек келеді, ол арқылы паразиттердің ұрықтары енеді. Бауырдың сол жақ бөлігінің инвазиясы шамамен 30 % жағдайда байқалады, ал оң және сол жақ бірге 20–30 % құрайды. Паразитарлы кисталар әдетте жалғыз болады, шамадан көп гидатидомалар 1/3 жағдайда кездеседі [5, 113–6]. Эхинококк ларвоцисті бауырда, өкпеде, көкбауырда, бүйреkte, мида, сүйек тінінде орналасады. Жыныстық жетілген цестодтар Canidae тұқымдасының жіңішке ішегінде мекен етеді [6, 192 б.].

Дефинитивті (негізгі) иелері – иттер, қасқырлар, шиебөрілер, түлкілер Canidae тұқымдасына жататын жануарлар. Жыныстық жетілген формасы осы жыртқыштардың жіңішке ішегінде паразиттенеді. Аралық иелері – ірі және ұсақ мал, шошқа, жылқы, түйе, бұғы, т.б. Эхинококктың дернәсілдік (көпіршікті) кезеңі

барлық ауылшаруашылық жануарлары мен адамдарда жиі бауыр мен өкпеде, көкбауырда, бүйреkte орналасады [7, 304 б.].

Аурудың бастапқы кезеңінде эхинококкозды диагностикалау қиын, өйткені инвазия ұзақ уақыт бойы симптомсыз өтеді, содан кейін көптеген басқа ауруларға ұқсас белгілер пайда болады. Эхинококкозды ерте диагностикалаудың аспаптық клиникалық әдістері жасалғанына қарамастан, аурудың паразиттік сипаты иммунологиялық әдістермен немесе паразитологиялық диагностикамен (протосколекстерді, ілмекшелерін, еншілес көпіршіктерді, кисталардың қабық фрагменттерін қақырықта, зәрде, дәретте анықтау) анықталады. Рентгендік және радиоизотоптық зерттеулер салыстырмалы болып табылады, өйткені инвазиялық ауру өзінің табиғаты мен топографиясы бойынша оған ұқсас көрініс беретін бірқатар басқа ауруларды (қатерсіз және қатерлі ісіктер, паразиттік емес кисталар, туберкулез) имитациялайды. Эхинококкоздың диагностикасы клиникалық, рентгенологиялық, радиоизотоптық, иммунологиялық және басқа да биологиялық зертханалық мәліметтерге негізделген [8, 208 б.].

Эхинококкоз таралуының негізгі көзі малшы иттер және қаңғыбас иттер болып табылады. Кейбір қой өсіру аудандарында олардың жұқтыру деңгейі жоғары дәрежеге жетеді. Аралық және негізгі иелері негізінен көктемде және күзгі мезгілде жұқтырады, бұл гельминттердің жұмыртқалары мен дернәсілдерінің тіршілігіне ең қолайлы экологиялық жағдайлармен, малдың қырылуымен, сойылуымен, иттер мен жыртқыштардың зақымдалған мүшелерге қолжеткізілуімен түсіндіріледі. Жылдың осы мезгілі мал жолының бойында қорымдар болмаған кезде, қой бағудың көшпелі жүйесі кезінде иттердің жақпай жұқтыруына қолайлы.

В е т е р и н а р л ы қ - с а н и т а р л ы қ ж а ғ д а й д ы н қанағаттанарлықсыздығы, малды союға арналған орталықтандырылған ғимараттардың болмауы, зақымданған мүшелерді дер кезінде жоймау инвазияның жаппай таралуына ықпал етеді. Қазақстанда 471 045 қойды тексергенде орта есеппен 1 жастағы қозылардың 7,8 %, 1 жастан 2 жасқа дейін – 11 %, 2 жастан 3 жасқа дейін – 16,6 %, 3 жастан 4 жасқа дейін – 25,4 %, 4 жастан бастап және жоғары – 28,4 %-ы ауруға шалдыққаны анықталды [9, 776 б.].

Ішкі мүшелер және/немесе бұлшықеттер бірнеше рет зақымданған жағдайда ұшаны немесе мүшені утилизацияға

жібереді. Дербес бір рет зақымданған жағдайда тек зақымдалған бөліктерді жояды, зақымданбаған мүшелерді шектеусіз қолданады.

Сонымен қатар, эхинококкпен ауырған жануарлардан алынған өнімдерді санитарлық бағалау еттің органолептикалық, физика-химиялық және бактериологиялық зерттеулерінің нәтижелері бойынша жүргізіледі. Өкпеде үштен астам эхинококк ларвоцисті және сәйкес биохимиялық өзгерістер анықталса, ұшаны, басын және ішкі мүшелерін өнеркәсіптік өңдеуге жіберіледі.

Еттің физика-химиялық, биохимиялық және бактериологиялық зерттеулерінің нәтижелері гликогеннің, С витаминінің, майдың, ақуыздың, алмастырылмайтын аминқышқылдарының, натрийдің, калийдің айтарлықтай төмендеуін, ылғал деңгейінің жоғарылауын (гидремия) растайды; шартты-патогенді микроорганизмдердің көбеюін көрсетеді [10, 192 б.].

Павлодар облысы бойынша 2022 жылдың малды сойғаннан кейінгі ветеринариялық-санитариялық сараптаудың нәтижелері 1, 2, 3 – кестеде көрсетілген.

Кесте 1 – Союға әкелінген жануарлардың саны және жағдайы

ҚР Павлодар обл., Павлодар ауыл шаруашылығы Министрлігінің ветеринариялық бақылау және қадағалау комитеті	Қазақстан Республикасы Ауыл шаруашылығы министрінің 2014 жылғы 25 ақпандағы № 16-07 / 114 бұйрығына 44-қосымша					
Индекс: 12-вет						
Жиілігі: ай сайын	2022 жыл					
Аурудың атаулары және өткізілген іс-шаралар	Ірі қара мал	Шошқалар	Қойлар мен ешкілер	Жылықтар, бұғылар, түйелер	Құстар	Қояндар
Жануарлар әкелінді және тексеріп қаралды	30163	120336	10366	6399	149194	41
Әкелінгендер ішінен ауырғандар анықталды	77	2843	61	10	0	0
бруцеллезбен						
туберкулезбен						
аусылмен						
шошқа обасымен						
лейкозбен						

басқа жұқпалы аурулармен						
жұқпалы емес аурулар	77	2843	61	10	0	0
тасымалдау кезінде өлім-жітімге ұшырағандар						
кәсіпорындардың қоржайларында өлім-жітімге ұшырағандар						
санитариялық союға жолданды	750					
залалсыздандыруға (кг)						
жойылды						

Кесте 2 – Сойғаннан кейінгі ветеринариялық-санитариялық сараптаудың нәтижелері

ҚР Павлодар обл., Павлодар ауыл шаруашылығы Министрлігінің ветеринариялық бақылау және қадағалау комитеті 2022 жылдың ИНДЕКС 1-ВЕТ	Әкімшілік деректерді жинауға арналған пішін. Жануарларды, жануарлардан алынатын өнімдер мен шикізатты өндіруді, дайындауды (союды), сақтауды, қайта өңдеуді және өткізуді жүзеге асыратын объектілерде жануарлардан алынатын өнімдер мен шикізатқа ветеринариялық-санитариялық сараптама жүргізу туралы есеп					
Аурулардың атаулары және өткізілген іс-шаралар / наименование болезней и проведенные мероприятия	Ірі қара мал	Шошқалар	Қойлар мен ешкілер	Жылықтар, бұғылар, түйелер	Құстар	Қояндар
1. Аурулар анықталды, бас	355	2847	61	19		
Сібір жарасы						
Туберкулез						
Сальмонеллез						
Аусы						
Лейкоз						

Цистицеркоз (финноз)							
Эхинококкоз							
Фасциолез							
Дикроцеолез							
Трихинеллез							
Диктиокаулез							
Басқа жұқпалы аурулар (бруцеллез)	278						
Басқа инвазиялық аурулар							
Жұқпалы емес аурулар/незаразные болезни	77	2847	61	19	0	0	
2. Ветеринариялық-санитариялық іс-шаралар							
Ет жіберілді, тонна:							
Залалсыздандыруға							
Утильдеуге							
Субөнімдері жолданды, тонна:							
Залалсыздандыруға		264,18					
Утильдеуге	1,92	341,1	41,1	1,45	0,87	0	
3. Шаруашылықтардан алынған ет, тонна:	1793,546	583,3	52,2	263,232	1349,128	0	
Олардың ішінде:							
Залалсыздандырылды							
Утильденді (бауыр, бүйрек, өкпе, жүрек, бас, құйрық, тері) кг.	1232,2						

Кесте 3 – 2022 жыл үшін ішкі сауда объектілерінде жануарлардан алынатын еттер мен басқа да азықтарды ветеринариялық-санитариялық сараптау

	Ірі қара малдың	Шошқалардың	Қой және ешкілердің	Жылқы, құс	Сүт және сүт өнімдері		Жұмырт қалар		Басқа тамақ өнімдері (балық, ет өнімдері, бал, өсімдік текті өнімдер)	
					Партия	Тонна	Партия	Мын, дана	Жағдай	Тонна
А	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Қаралғаны (сараптама өткізілді) – барлығы	12826	3938	3775	4274	1989	2682,68	300	424 395	300	3361,07
Зертханалық зерттеулер жүргізілді	4835	19510	15100	16765	10330	0	900	0	1499	0
Тексерілгендердің ішінен аурулар анықталды:										
Сібір жарасы										
Туберкулез										
Сальмонеллез										
Цистицеркоз (финноз)										
Трихинеллез										
Эхинококкоз	6	0	0	0						

3-Кестенің жалғасы

Басқа инвазиялық аурулар										
Басқа жұқпалы аурулар										
Тексерілген ұшалар мен ішкі ағзалардың ішінен ауру деп танылғандар жолданды										
Залалсыздандыруға										
Утильдеуге	0,026	0	0	0	0	0	0	0	0	

Аурудың бастапқы кезеңінде эхинококкозды диагностикалау киын, өйткені инвазия ұзақ уақыт бойы симптомсыз өтеді, содан кейін көптеген басқа ауруларға ұқсас белгілер пайда болады. Эхинококкозды ерте диагностикалаудың аспаптық клиникалық әдістері жасалғанына қарамастан, аурудың паразиттік сипаты иммунологиялық әдістермен немесе паразитологиялық диагностикамен (протосколекстерді, ілмекшелерін, еншілес көпіршіктерді, кисталардың қабық фрагменттерін қақырықта, зәрде, дәретте анықтау) анықталады.

Ветеринарлық-санитарлық жағдайдың қанағаттанарлықсыздығы, малды союға арналған орталықтандырылған ғимараттардың болмауы, зақымданған мүшелерді дер кезінде жоймау инвазияның жаппай таралуына ықпал етеді. Эхинококкозды жоюда және синантропты ошақтарда «ауыл шаруашылық малдары – иттер» буынын үзу инвазия айналымын тоқтатуда ең тиімді шара болып табылады. Эхинококк кистасынан зардап шеккен малдың мүшелері мен өлекселерін иттерге беруді тоқтату жыртқыштарды эхинококк инфекциясынан қорғайды.

ӘДЕБИЕТТЕР

- 1 Лысенко А. Я. Клиническая паразитология: руководство / А. Я. Лысенко, М. Г. Владимирова, А. В. Кондрашин, Дж. Майори. – Женева: ВОЗ, 2002. – 752 с.
- 2 Доровских Г. Н. Изменение структуры компонентных сообществ паразитов с возрастом хозяина / Г. Н. Доровских, В. Г. Степанов // Экология. – 2008. – №3. – 227 с.
- 3 Аманжол Р. А., Сулейменов М. Ж., Тулеуханов А. И др. // Рекомендации. «Ларвальные цестодозы овец и меры борьбы с ними в ЗКО». – Уральск. – 2011 – 18 с.
- 4 Петровский А. В. Паразитология / А. В. Петровский. – Минск: Светач, 2007. – 354 с.
- 5 Милонов О. Б., Рабкин И. Х., Гуреев Х. Ф. Компьютерная томография в диагностике эхинококкоза печени. Хирургия. Журнал им. Н. Н. Пирогова 1983; 113–6.
- 6 Новак М. Д., Енгашев С. В. Паразитарные болезни животных: Учебное пособие. – М.: РИОР: ИНФРА-М, 2013. – 192 с.
- 7 Лутфуллин М. Х., Латыпов Д. Г., Корнишина М. Д. Ветеринарная гельминтология: Учебное пособие. – СПб.: Издательство «Лань», 2011. – 304 с.
- 8 Геллер И. Ю. Эхинококкоз. – М.: Медицина, 1989. – 208 с.

9 Акбаев М. Ш., Василевич Ф. И., Акбаев Р. М., Водянов А. А., Косминков Н. Е., Пашкин П. И., Ятушевич А. И. Паразитология и инвазионные болезни животных – 3-е изд., перераб. доп. – М.: Колосс, 2008. – 776 с.

10 Новак М. Д., Енгашев С. В. Паразитарные болезни животных: Учебное пособие. – М.: РИОР: ИНФРА-М, 2013. – 192 с.

ЖАНУАРЛАР ДҮНИЕСІ МЕН СУ БИОЛОГИЯЛЫҚ РЕСУРСТАРЫН ЭКОНОМИКАЛЫҚ БАҒАЛАУ

МЕРГЕНБЕК Ж. С.

студент, Торайғыров университеті, Павлодар қ.

КАЛИЕВА А. Б.

б.ғ.к., биология және экология кафедрасының меңгерушісі,
Торайғыров университеті, Павлодар қ.

ҚАБДОЛЛА М. О.

оқытушы, биология магистрі, Торайғыров университеті, Павлодар қ.

Су биологиялық ресурстарының экономикалық мәні, сумен байланысты салыстырмалы қызметтер арқылы анықталуы мүмкін. Су биологиялық ресурстары, ақуатикалық өнімдер мен тамыр суының экологиясы, биологиялық орындалуы мен ерекшеліктері туралы өзекті ақпараттық түсініктер құрылуында талдаулар, жұмыс істеулері және білім алуда. Жануарлар дүниесі объектілері мен су биологиялық ресурстарының экономикалық құндылығын бағалау табиғи ресурстарды пайдалануды реттеуге және оларды болашақ ұрпақ үшін сақтауға мүмкіндік беретін маңызды міндет болып табылады. Жануарлар әлемі мен су биологиялық ресурстары көптеген елдердің экономикасында, әсіресе балық аулау және аң аулау өнеркәсібі дамыған елдердің экономикасында маңызды рөл атқарады. Олар өнеркәсіпті азық-түлікпен қамтамасыз етеді, сонымен қатар көптеген жергілікті қауымдастықтар үшін негізгі табыс көзі болып табылады. Сонымен қатар, жануарлар әлемі мен су биологиялық ресурстары экожүйелердегі тірі организмдердің өртүрлілігін қолдай отырып, экологиялық тепе-теңдікте маңызды рөл атқарады. Жануарлар әлемі мен су биологиялық ресурстарын экономикалық бағалау олардың нарықтық құнын бағалауды және олардың экологиялық құндылығын бағалауды қамтиды. Нарықтық құн балық, ұлулар, аң және т.б. сияқты осы ресурстардан алынған өнімдерді сату бағасын қамтиды. Экологиялық құндылық осы

На наш взгляд главной социальной проблемой в нашем мире в обществе, считается именно подавление человека. Которую нужно решать в срочном порядке, ведь мы хотим чтоб наше поколение выросло порядочным, умным и добрым, но если не придать этому значение наше поколение может вырасти негативным и психологически не уравновешенным.

ЛИТЕРАТУРА

- 1 Дмитрий Ю. Г., научная статья. Преступное возбуждение ненависти либо вражды, а равно унижение человеческого достоинства: некоторые особенности объективной стороны.
- 2 Т. С. Шахматова, ученые записки казанского университета. Оскорбление как инструмент языкового насилия в речевых ситуациях институционального общения.
- 3 А. Л. Южанинова, известия Саратовского университета. Психолого-юридические критерии унижения чести и достоинства граждане социально-психологическая судебная экспертиза.

Мазмұны

Жаратылыстану ғылымдары Естественные науки

Секция 19 Биологияның өзекті мәселелері Актуальные проблемы биологии

Ананьева Е., Козий Д., Фаргиева К. М. Учебные стресс факторы студентов колледжа и методы борьбы с ними	3
Ивакина Ю. И., Фаргиева К. М. Сбор лекарственных растений с. Павлодарское и их применение в домашней аптечке	9
Каленник А. Ю., Уалиева Р. М. Мониторинг резистентности бактерий к дезинфектантам терапевтического назначения	14
Манап Д. Қ., Калиева А. Б. Павлодар облысындағы ірі кара малдың эхинококкоз эпизоотологиясы	19
Мергенбек Ж. С., Калиева А. Б., Қабдолла М. О. Жануарлар дүниесі мен су биологиялық ресурстарын экономикалық бағалау	27
Муздафий Д., Аманова Г. К. Павлодар қалалық саябағының флорасы.....	31
Мустафина А. Е., Чичерова У. А., Гибадилова А. М., Жумабаева С. Е. Микробный пейзаж е. Coli в условиях университета.....	38
Нурланова М. С., Сманова Қ. С., Жумадина Ш. М. Студенттің салауатты өмір салтының негіздері	44
Пичугина В. В., Бирюкова А. А., Уалиева Р. М., Фитоэкспертиза семян льна масличного как фактор оптимизации технологии посева в условиях Павлодарской области	49
Татарская У., Ткачева А., Фаргиева К. М. Алоэ – эскулап XXI века	55
Шапиева А. С. , Калиева А. Б. Табиғатты қорғаудың заманауи мәселелері.....	59

**«XXIII СӘТБАЕВ ОҚУЛАРЫ» АТТЫ
ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ КОНФЕРЕНЦИЯСЫНЫҢ
МАТЕРИАЛДАРЫ**

ТОМ 7

Техникалық редактор: А. Р. Омарова

Корректор: Д. А. Кожас

Компьютерде беттеген: А. К. Темиргалинова

Басуға 12.04.2023 ж.

Әріп түрі Times.

Пішім $29,7 \times 42 \frac{1}{4}$, Офсеттік қағаз.

Шартты баспа табағы 28,20. Таралымы 500 дана.

Тапсырыс № 4049

«Toraighyrov University» баспасы
«Торайғыров университеті» КЕ АҚ
140008, Павлодар қ., Ломов к., 64.